

Patai Ervin György
A költő

Bialik 60. születésnapjára

A nép bölcsőjénél ott állott a költő, hogy dalaival elaltassa, felserkentse az óriás csecsemőt, a költő vezette és tanította a jární kezdő gyermeket, a költő, aki ekkor már messze megelőzte, mutatta neki az utat, amelyen elbírja jövő századok terhét. Majd az ifjúi növekedés és

erőre kapás gyors napjaiban a nép utolérte a költőt, együtt küzdötték végig az ifjúkor mámoros harcait, egyszerre értek föl a diadalmas déli tetőkre, és egy tekintettel néztek végig az ősz dús gyümölcsfatermésén. De aztán meg elmaradt a költő a nép élete, a nép alkonya mögött,

hogy ott görnyedjen a lebukó napban és a világ fülébe sírja rettentő gyászdalát népe és önmaga fölött.

Izraelben a legkülönbözőbb alakokat kellett felvennie a költőnek, a legkülönbözőbb hangokat kellett megütnie, hogy nagy szerepe minden *fázisának megfeleljen*. Volt játszótárs és volt küzdőtárs, az ifjúság rianója és a szerelem dalosa, Isten keresője és Isten szócsöve, királyok fenytője és papok ellenlábas, volt a pusztulás hirdetője és a végzet lázadója, romok sírásója, szenvedések lelke, volt az örök cionvágy sóhaja és a csüggedés felhőinek szétkergetője. És mindezekben az alakokban és szavakban, dallamokban és ütemekben ott rezgett mélyen a költő szívhangja, Izrael örök társának hangja.

De van mindezek felül még egy szerepe a költőnek Izraelben, talán a legjelentősebb, leg-súlyosabb szerep: a *megújhdás hírnökének* szerepe.

A legritkábban tapasztalható, de egyben a legfelemelőbb, leghatalmasabb jelenség egy nép életében a megújhdás. Mi, mindnyájan tanúi vagyunk a zsidóság megújhdásának. Csodára nyílt szemmel nézzük a hatalmas ölelkezést: a két évezred után ismét egymásra talált föld és nép ölelkezését.

Ennek a nagy megújhdásnak, melynek a kezdetei is költők és írók, álmodók köréből indultak ki, a leghivatottabb hírnöke és dalosa *Bialik*. Amilyen súlyos és felemelő, végzetes és sorsszerű a megújhdás jelentősége a zsidó nép életében, olyan Bialik szerepe a nép költészetében. Minden gondolata, minden betűje a nagy cél szolgálatában áll, szelleme minden megnyilvánulásában az ős Izrael újjászülető lelke talál

othont. Ezért annyira zsidó Bialik költészete, ezért hiányzik belőle minden, ami idegen, ezért nem kísérletezett soha idegen költői formák meghonosításával, mert a megújhdás minden mozzanatának százszázalékosan zsidónak kell lennie. Ezért nem fordul Bialik a Tan, a Talmud és a Jesiva ellen, mint majdnem mind az újhéber költők rajta kívül, ezért nem igyekezett soha Jáfet szépségének tüzet beléoltani Sém sátorlakó lelkébe, mint egy antagonistája, Csernichovszky, mert a megújhdás csak a békés evolúció útján mehet végbe, és távol van tőle minden, ami revolúció. Ezért folytatója Bialik a régi héber költészetnek, melynek kiadásával is foglalkozik, ezért továbbfejlesztője és nem elvetője a Haszkalának és a Mellicának, ezért művelője a zsidó tudományoknak, a midrásoknak és aggádáknak, mert a megújhdás csak a régi alapok megerősítése után lehetséges, csak az születhet újjá, ami már élt.

Bialiknak nehéz feladatot kellett megoldani. Egy népet akart a megújhdás ösvényére terelni, de előbb újjá kellett teremtenie a nyelvet, amelyen ehhez a néphez szólhatott. És ő újjá is teremtette a nyelvet. Bialik előtt a könyv nyelve volt a héber, az ő tolla alatt élő, hús és vér lett. Ez volt a teremtés Bialik megújhdásában.

Egy orosz városkában, Woloszynban volt Bialik ifjúkorában alapítója és vezetője egy kis „Choveve Ción” csoportnak. Ma az egész megújhdó zsidó világ üdvözli tanítványi hódolattal a költőt, a hatvanéves mestert. Tel-Avivban, a nagy zsidó városban pedig, amint hazafelé tart villájába, a Bialik utcában kisgyermekek köszöntik őt az ő nyelvén, anyanyelvükön, héberül.

Patai József

Magyarországi testvéreimért

*A palesztinai zsidók képviselője előtt tartott beszéd
1944. június 5-én Jeruzsálemben*

Mi fájdalmas nekem, hogy elhivattam segítségért kiáltani magyarországi testvéreim mentésére, akiket eddig mint segítőköt és mentőköt láttam és tudtam! Mi fájdalmas, hogy akik menedéket nyújtottak menekülő testvéreik tízezreinek, a leigázott Európa utolsó mentsvárában, maguk is most menekülőkké lettek, akiknek segélykiáltása édig hatol! A Duna és a Tisza partjairól, a Kárpátok és a Mátra hegyei alól érkeznek egymást követve napról napra ijesztő és döbbenetes hírek. És megdobbban szívünkben a félelmetes kérdés: honnan jön a segítségük? És ha késik a segítség, nem fog-e túl későn érkezni, amitől Isten óvjon.

Mi, akik feljöttünk az ősök földjére abból a szabad és áldott országból, mintha visszatartana szívünk attól, hogy higyjünk fülünk hallatának. Hiszen gondoltuk és reméltük reménnyel és bizakodással, hogy Magyarország lesz a tűz és vér eme özönében menedékhely és védőbástya, amely meg fog maradni Isten kegyelméből Izrael maradéka számára a szétszórtságban, amíg újra össze nem gyűlnek a világ négy széléből és „látni fogják szemeink, midőn visszatérnek Ciónba!”

Remegő lélekkel olvastam és tártam föl Herzl félelmetes prófeciáját a magyar zsidókról, hogy őket is utol fogja érni a sors, és minél később jön a végzet, annál borzalmasabb és rettentőbb lesz, és minél jobb lesz a soruk a jövőben, annál keserűbb lesz a vég. Reméltük, hogy nagy látnokunk érdemében meg fogja kímélni a gondviselés, mint ahogy megkímélte eddig is az ő szép szülővárosát és egyenesgerincű, emeltfejű zsidó lakóit, akik között először suhogtak Herzl lelkének bontakozó szárnyai ott a nagytemplom mellett Budapesten. Ó jaj, hogy beteljesedett ez a prófécija is, mint Jeremiás jóvendölései gyászolva Jeruzsálem romlását. És mi összegyűlünk itt, hogy segélykiáltást hallassunk a sorstól elkényeztetett testvéreinkért, a szabadság ne-

veltjeiért, az egyenlőség biztonságosaiért, a testvériség boldogjaiért Magyarországon!

Ady Endre, a nagy magyar költő, kinek költészete javarészből a mi Szentírásunk befolyása

Raphael Patai rajza apjáról

alatt állt, megdöbbenő víziós verset írt a zsidó népről: „A bélyeges sereg”, melyet Hameiri lefordított héberre. „Rongyoltan, szórtan, bélyegesen... mint örök bolygók, örök riasztatók” futnak az emberiség előtt, hull, hull rájuk a szitok, a röhej, a sugár, és ők futnak a Jobb felé és nagy csillag van a „homlokukon”. És a költő úgy érzi, hogy „véretek ha idegen is százszor, mégis az enyém, az enyém!”, és ő is bélyegesen, csillagosan fut velük és megáldja őket... Vajon látta már Ady víziójában még az első világháború előtt a magyar zsidókat, akik barátai és tisztelői voltak, menekülve, sárga folttal a szívükön és a jövődők félelmével a lelkükben?

Ilyen lelki közelséget láttunk mi Magyarországon zsidók és keresztények között, őszinte rokonszenvet és megértést a lelkek életében. Ebben gyökereznek a szélső asszimiláció száalai és a tragikus elzárkózás a Magyarországon kívüli zsidósággal szemben. Már régebbi korszakokban énekeltek ott himnuszokban és elégiákban a magyar nép és Izráel népének közös sorsáról. Törzsünknek e távoli fiai között, a költészet, kultúra és hagyomány kedvelői között hirdettük a cióni gondolatot, a Biblia népének, földjének és nyelvének feltámadását. Lassan, lassan kinyíltak a szívek kapui a nemzeti gondolat előtt, és tele voltam reménnyel, hogy ha majdan megnyílnak tágasabban a Szentföld kapui és a cionista mozgalom központjai nagyobb figyelmet fognak fordítani a zsidóság eme határszéli törzsére – határszéli helyben és időben, nyugat és kelet, múlt és jövő határán – akkor onnan is lelkesedéssel jönnek majd építeni az ősök földjét, nemcsak ezreivel, hanem tízezeivel. Aminthogy ott voltak a magyar zsidók az első palesztinai parasztok között, akik életre keltették Izráel földjének pusztaságait, ott voltak Petach Tikva és az első telepek alapítói között, ott voltak az első között, akik jöttek a Chatam Szófér jesiváiból, hogy őrizték Jeruzsálem falait, és házakat emeljenek a szent város romjain. És ott voltak az elsők között, akik feljöttek építeni a Héber Egyetemet a Scopus hegyén!

Jaj nekem, hogy ahelyett, hogy most is beszélnek a magyar zsidóság szellemének nagy és értékes ajándékairól, melyeket a Tóranak, a Szentföldnek és Izráel tudományának az egész szétszórtságban adott, keserű kiáltást kell hallatnom: mentsétek meg a magyar zsidókat! Mentsétek meg ezt a zsidóságot, amelynek fejlődése Herzlben és Nordauban csúcsonodott

ki! Mentsétek meg ezt a törzset, amely a jövőben is legjobb erőt fogja adni az egész zsidó népnek!

És ez a segélykiáltás szálljon Jeruzsálem szent városából, a béke prófétáinak hajlékából mindenkihez, akinek módjában van segíteni és menteni. Úgy a szabadság országainak zsidóságához, mint a világ népeinek igazaihoz és mindenekelőtt és elsősorban magának Magyarországnak nemeslelkű fiaihoz, akiknek hazája védőgát volt hosszú korszakokon át az antiszemitizmus hullámaival szemben!

Tudjuk mi, Magyarországból feljött zsidók, és kell hogy tudja az egész világ, hogy mindaz, ami ezekben a vészterhes időkben Magyarországon a zsidók ellen történt, mind németeknek műve. Ha ma élne a nagy nemzeti költő, Petőfi Sándor, megismételné száz év előtti lángoló szavait: „Németek, vádollar benneteket a nemzet és a történelem előtt. E kettő fog ítélni fölöttek. Vádollar benneteket, hogy mikor nemzetűrségünkben kizártátok a zsidókat, foltot ejtetek március zászlaján. Nem véstük-e rá e szent szavakat: szabadság, egyenlőség, testvériség?!”

A magyar zsidók akkor önkéntesek tízezeivel sorakoztak Kossuth zászlaja alá szabadságharcra a magyar nemzet önállóságáért. És meg kell mondani itt is a magyar nemzet becsületére, hogy szellemi nagyjai mind védtek a zsidók jogait különböző korszakokban. És mi hiszünk, hogy Kossuth, Eötvös, Jókai, Petőfi, Madách, Ady öröksége nem fog elveszni a magyar hazában.

Hiszen láttuk, hogy még akkor is, amikor már a német erőszak minden szörnyűségével fenyegette Magyarországot, menedéket adott zsidó menekültek százezreinek, akik a német megszállás elől futottak, és még teljes lehetőséget adott arra is, hogy a magyar zsidók támogathassák szerencsétlen testvéreiket egész szívükkel, egész lelkükkel, egész tehetségükkel. A hatalmas akciók a menekültek érdekében a magyar kormány jóváhagyásával és felügyelete alatt folytak. Ki kell emelnünk azt is teljes hangsúllyal, hogy a magyar zsidók teljesítették kötelességüket és áldoztak bőkezűen minden rétegükben. Célul tűzték ki, hogy minden vagyon és minden jövedelem negyedrésze szenteltessék a testvérmentés művének. Adja Isten, hogy ez érdemük megvédje őket a megpróbáltatás eme nehéz napjaiban!

Szálljon segélykiáltásunk Jeruzsálemből a

magyarországi keresztény egyházak papjaihoz és fejedelmeihez, akik népük érzéseit és nemzetük bánatát Dávid Izrael királyának zsoltáiraival és az anatothi próféta sirámaival fejezik ki. Folytassák e hagyományukat a megtiportak segítségére, az emberszeretet hirdetésére és minden emberi jogok védelmére. Ébresszék föl a szíveket, hogy segítséget nyújtsanak az ottmaradt zsidóknak, akik ragaszkodnak országukhoz és a kimenőknek, akik az ősök földjére vágyódnak!

Tudjuk, mi Magyarországból feljötték, hogy ebben a tekintetben nem volt különbség a keresztény egyházak között Magyarországon. Hadd emlékezzem meg a katolikus egyház fejedelméről, Serédi Jusztinián bíboros hercegprímásról. Szálljon hozzá áldásunk és hálaánk Jeruzsálem szent városából, amiért hogy védelmébe vette a zsidókat minden alkalommal. És szálljon szívünk imája az égbe, hogy soká éltesse a szeretet szolgálatában. Megemlékezem leveléről a budapesti Palesztina-hivatal vezetőjéhez (Beregi Ármin), melyben nagy szeretettel ír „a szent földről, mely oly sok szeretetet adott nekünk, hogy csakis szeretettel szabad róla gondolni, beszélni és írni”. És emlékezem szeretettel a protestáns egyház fejről, áldott emlékü Dr. Baltazár Dezső püspökről, aki meghívásomra lángoló beszédet tartott Pro Palesztina Szövetségünkben a zsidó feltámadás prófétájáról, Herzlről, a héber nyelv és a próféták földjének megújításáról. Ő volt az, aki kérte és megkapta Magyarország kormányzójának, Horthy Miklósnak hozzájárulását, hogy keresztény Pro Palesztina Bizottságot alakítson a nemzet nagyjaiból, akik velünk együtt elzárándokolnak majd a Szentföldre, hogy szemtől szembe lássák Cion felépülését. Itt Jeruzsálemben ért levele, melyet szokása szerint héber mondattal, héber betűkkel fejezett be. „Életem megkoronázása lesz az a nap, melyben látni fogom Jeruzsálemet.” Hasson az ő szelleme nemeslelkű hívei között, kiknek egyike azt írta valamikor: „A legdrágább ajándék, amit Isten az emberiségnek adott, az a héber nyelv, melyhez nincs hasonló a földön, és melyet nekünk keresztényeknek is szeretni, tanulni és tisztelni kell.”

És tudjuk mi, Magyarországból feljötték, hogy most is vannak sokan Magyarország szellemének művelői között, akik önfeláldozással lobogtatják a szabadság gondolatának zászlaját. Ma is bízunk a magyar nemzet nemeseiben,

hogy még újjáépítik a szabadság várait, melyeket a németek leromboltak Magyarországon.

Ti pedig testvéreink, magyar zsidók, ne csüggedjen lelketek! Izrael földjének építő fiai és a szétszórtság zsidóságának szemei felétek fordulnak aggódó szeretettel és várják megváltásokat. De nem szavak segítenek, nem áldás mondatok mentenek. Mi reménykedünk, hogy következni fognak valóságos cselekedetek a magyar zsidóságnak és a többi maradéknak megmentésére. Ti, akik oly nagyot és hatalmasat alkottatok a jótevés műveivel, jóvátévő igazságosság lesz osztályrészetek testvéreim! És ti felserkentek, és hallani fogjátok lelketek mélységeiből Magyarország szülöttjének, Herzlnak hívó hangját és teljesíteni fogjátok az új cionizmus teremtetőjének szent végrendeletét és eljőszöttek ti is építeni az országnak és a népnek romjait.

És bocsássatok meg nekem, gondban és szenvedésben vergődő testvéreim. Sokat dorgáltalak benneteket szélsőségesnek mondott asszimilációtok miatt, és ti nem gyűlöltetek a dorgálót a kapuban. Én ismertem a lelketeket és éreztem mindig, hogy a ti lelketek mélységeiben is ujjong az öröm Cion és a nép megváltásán, és a magyar kultúra nagy értékeitől sugárzó szemetek fényében láttam mindig a boldog felvilágítást Cion igéjének hallatán, Izrael földjének feltámadásán és a héber kultúra újjászületésén. Láttalak benneteket örvendeni, midőn ifjúságtokból kis csapatok indultak Palesztinába és ti is vágyódtatok felmenni az ősök földjére, építeni és épülni. Legyen Isten akarata, hogy fejlessetek hamarosan, de nem menekülve menjetek ki és nem futva jöjjetek, hanem belső kényszerből, szívetek parancsára. És ti is át fogjátok változtatni a bélyegfoltot becsületcsillaggá, és a ruhátokra aggatott „Dávid pajzsát” befogadjátok szívetekbe nemzeti büszkeséggel és dalos örömmel jöszöttek felépíteni Dávid várait Cion magaslatain! Áldott legyen jöszöttek, testvéreink, Magyarország szülöttei!

Patai József előadásának szövege a New York Public Library Manuscripts and Archives Division Patai Papers 16 box fm9 folderében található. Közzétételét a *New York Public Library, Astor, Lenox and Tilden Foundation* szíves engedélyével tesszük közzé.

Patai József a feleségével és első unokájával 1940-ben